

Опанасенко Віталій Петрович,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти та
технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Особливістю сучасного освітнього процесу в закладах вищої освіти є стимулювання майбутнього фахівця до саморозвитку та самовдосконалення протягом усього періоду навчання використовуючи різні форми організації самостійної роботи. Зазначимо, що особливістю навчально- та науково-дослідницької діяльності є самостійно-індивідуальний характер сформованих компетентностей. Отже, впроваджуючи в освітній процес дослідницький підхід, необхідно враховувати, що його реалізація тісно пов'язана саме з організацією самостійної та індивідуальної роботи здобувачів освіти. Тож, навчально- та науково-дослідницьку діяльність здобувачів освіти ми розглядаємо як ефективний метод формування професійної компетентності майбутнього педагога професійного навчання, що сприяє розвитку його професійних якостей особистості й підвищує конкурентоспроможність на ринку праці.

Самостійна робота спрямовує всю активну розумову діяльність студентів у навчальний процес і є внутрішньою основою зв'язку різних видів і форм занять. Уважаючи цей вид діяльності студентів основним методом засвоєння знань, прихильники цієї думки звертають увагу на те, що самостійна робота охоплює пізнавальну діяльність, яку здійснюють студенти не лише в позааудиторний час, а й на лекціях, практичних та лабораторних заняттях, семінарах, заліках, іспитах, під час виконання індивідуальних розрахункових, графічно-розрахункових, курсових, дипломних робіт тощо. Тобто самостійна робота, згідно з таким баченням, охоплює весь навчальний процес.

Самостійна робота, яка носить дослідницький характер, на відміну від навчально-пізнавальної самостійної роботи, передбачає прогнозування не тільки навчального процесу, але і результату діяльності. Проводячи паралелі між ними, зауважимо, що в результаті виконання студентом самостійної дослідницької роботи відбувається формування вмінь організувати, здійснювати та контролювати дослідницьку діяльність протягом усього часу до моменту отримання кінцевого результату. В основі такої роботи лежить самостійне пізнання, яке спонукає майбутнього фахівця, проявляючи пізнавальну активність та дослідницькі якості, вирішувати поставлені перед ним завдання, використовуючи для самоосвіти як аудиторні, так і позааудиторні форми організації освітнього процесу.

Самостійна діяльність у процесі розв'язування індивідуальних дослідницьких та розрахункових завдань з фахових технічних дисциплін важлива не лише тому, що в межах аудиторних занять неможливо ані викладачу подати, ані студентам засвоїти величезний обсяг знань, який постійно збільшується та оновлюється, а й тому, що сприяє формуванню у них досконалих умінь вирішувати творчі проблемні завдання. Сучасні вчені-педагоги [1; 4; 6] виокремлюють ще низку таких причин: будь-яка навчальна діяльність містить елемент самостійної роботи; самостійна робота передбачає різноманітні форми діяльності студентів, забезпечуючи найвищий рівень засвоєння навчального матеріалу; самостійна робота над вивченням навчального матеріалу дає знання та переконання; самостійна робота є основою самоосвіти студентів, формує мотивацію та навички самоосвіти; самостійна робота є головним компонентом готовності до пізнавально-дослідницької діяльності, тому остаточне формування дослідницьких умінь відбувається власне під час самостійних спроб розв'язувати дослідницькі завдання.

Проведений нами аналіз різних підходів до формування у студентів дослідницьких умінь показав, що досягнення кінцевої мети самостійного пізнання може бути забезпечено за умови, якщо в системі освітнього процесу буде функціонувати підсистема, спеціально орієнтована на формування дослідницьких здібностей особистості, що становлять готовність майбутнього фахівця до творчої професійної діяльності.

Організація самостійної роботи студентів потребує від викладача ґрунтовної підготовки. Якщо при цьому викладач ставить завдання сформуванню у студентів умінь і навички самостійної роботи, то йому, потрібно продумати і визначити мету, час, характер самостійної роботи та умінь і навички, що будуть формуватися. Він повинен передбачити способи повторення того мінімуму знань і вмінь, що необхідні для здійснення самостійної навчальної діяльності. Виокремивши основні поняття та ідеї, необхідно визначити, які з них мають подаватися в готовому вигляді, а які студенти повинні отримати в результаті самостійної роботи.

Саме тому організація самостійної роботи в різних типологічних студентських групах передбачає особистісно-орієнтований підхід: для слабких студентів потрібно створювати спеціальні ситуації успіху шляхом добору таких завдань, які вони на цей момент зможуть виконати, і активного заохочення. Для сильних – важливо забезпечити можливість отримувати радість подолання особливих ускладнень у процесі розв'язання завдань підвищеної складності, тобто досягти відповідності рівня складності навчального завдання рівню можливостей тієї чи іншої типологічної групи.

Важливим в організації самостійної роботи є систематичний контроль за її результатами з боку викладача, який забезпечує оцінювання результатів навчання і дає змогу здійснювати корекцію знань. При цьому необхідно дотримуватися педагогічних вимог до контролю, а саме: об'єктивності під час перевірки та оцінки знань, умінь та навичок; систематичності; необхідності в організації самоконтролю.

Таким чином, діяльність викладача під час організації самостійної роботи студентів за умови використання дослідницького підходу має передбачати наступні дії, як: розробка комплексу дослідницьких завдань, або завдань проблемного характеру з навчальної дисципліни різних рівнів складності; індивідуалізація цих завдань; зміна рівнів складності завдань для студентів для того, щоб рівень самостійності під час їх виконання постійно збільшувався; створення позитивного емоційного фону під час навчальних занять з орієнтацією на дослідницьку діяльність; оптимальне поєднання фронтальної, групової та індивідуальної форм роботи; надання консультативної допомоги залежно від індивідуальних особливостей здобувачів освіти; добір форм і засобів контролю за продуктивністю виконання самостійної роботи.

Із цієї точки зору доцільним є дотримання алгоритму самостійної роботи [5, с. 124]: постановка мети – виявлення вихідних даних, їх аналіз – вибір способу досягнення мети, виконання дії проведення самоконтролю – коригування способу досягнення мети – коригування виконання дії. Виконання самостійної роботи за таким алгоритмом сприятиме розвитку розумових здібностей студента, і за таких умов викладач здатний здійснювати керування процесом формування професійних якостей майбутнього фахівця.

Список використаної літератури

1. Опанасенко В. П. Реалізація проектної технології під час вивчення педагогами професійного навчання технічних дисциплін циклу професійної підготовки / Опанасенко В. П., Самусь Т. В. // *Наукові інновації та передові технології (Серія «Педагогіка»)*. – 2022. – № 9(11) С. 167-178.

2. Опанасенко В.П., Литвинова Н.В. Організація самостійної роботи майбутніх інженерів-педагогів під час вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. / В. П. Опанасенко, Н.В. Литвинова // *Вісник Глухівського НПУ ім. О. Довженка. Педагогічні науки*. Глухів, В.28. – 2015, С. 113-121.

3. Опанасенко В.П. Інформаційно-комунікаційні технології в організації самостійної роботи майбутніх викладачів практичного навчання ПТНЗ як умова формування самостійної компетентності / В. П.Опанасенко, Б.І. Вовк // *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Педагогіка та психологія*. Мукачево, – 2017. Вип. 1 (5). С. 72-76 218 с.

4. Самусь Т. В. Особливості організації самостійної роботи педагогів професійного навчання під час вивчення дисципліни «Електропривод та використання електроенергії в сільському господарстві» / Т. В. Самусь, В. П. Опанасенко// *Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи*: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Глухів, 21 жовтня 2022 р.) – Глухів, – 2022. С. 286-290.

5. Самусь Т. В., Опанасенко В. П. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання засобами комп'ютерного моделювання / Самусь Т. В., Опанасенко В. П. // *«Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка»)*, – 2024. № 6 (40). С. 415-426.

6. Vitalii Opanasenko, Tetiana Samus. Model of formation of research competence of teachers of professional education in the process of their professional training. *Innovative approaches to ensuring the quality of education, scientific research and technological processes* : Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts Katowice School of Technology / Edited by Magdalena Gawron-Łapuszek, Yana Suchukova. Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, 2021, pp. 779-786.